

۳-۱. گسترش محدوده اجرایی تحریم‌ها و اجماع سازی

تا قبل از سال ۱۳۷۵ش. (۱۹۹۶م.)، تمامی تحریم‌های اعمال شده از سوی ایالات متحده یک‌جانبه بوده و فقط افراد حقیقی و حقوقی تابع حوزه صلاحیت قضایی این کشور را خطاب قرار می‌داد، اما در این سال (۱۳۷۵ش.) چرخش مهمی در این سیاست پدید آمد. ایالات متحده با درک اینکه یک‌جانبه بودن تحریم‌ها، اثر و فشار اولیه را به همراه ندارد و ایران عملاً نارسایی‌های فنی و صادراتی ناشی از آن را از طریق مراجعه به مشتریان و بازارهای دیگر جبران کرده، با تصویب قانون «تحریم‌های ایران و لیبی»^۱ در ۲۳ جولای ۱۹۹۶، گام ترمیمی حساب شده‌ای را جهت رفع این نقیصه برداشت. در این قانون کنگره، برخلاف رویه قبلی، شرکت‌ها و اشخاص کشورهای ثالث ناقض تحریم‌ها، مشمول پیگیری و تنبیهات این کشور می‌شدند. هم‌زمان دولت آمریکا برابر بند (الف) بخش چهارم این قانون مکلف شد تا از مذاکرات چندجانبه برای همراه کردن دیگر کشورها به رعایت تحریم‌های وضع شده استفاده کند (Congress, 1996: H.R. 3107). بعد از قانون مذکور، تمامی قوانین و فرامین تحریمی؛ از جمله «فرمان اجرایی ۱۳۰۵۹»، نوزدهم آگوست ۱۹۹۷ و قانون تحریم جامع ایران/آیسا^۲، مورخ ۳۰ سپتامبر ۲۰۰۶، وجه فراسرزمینی یافته و با صدور نه قطعنامه الزام‌آور شورای امنیت که در نتیجه مناقشه هسته‌ای و با تلاش وافر ایالات متحده صورت گرفت، گستره‌ای جهانی یافت. بسط شمول تحریم‌ها، از مؤثرترین اقدامات آمریکا بوده که علی‌رغم باقی بودن «توافق‌نامه برجام» و بازگشت صرف تحریم‌های یک‌جانبه از سوی دولت دونالد ترامپ، اثر خود را به وضوح نشان داده است.

۳-۲. به‌کارگیری و گسترش ابزار نظارتی و ارزیابی

کاربرد ابزار نظارت و ارزیابی، با هدف شناسایی نقایص اجرای تحریم‌ها، از دیگر روش‌های هوشمندسازی بوده است. این نظارت و ارزیابی شامل شبکه‌ای وسیع و هماهنگ از ارگان‌های نظارتی داخلی و بین‌المللی بوده که نظام

1. Iran-Libya Sanction Act (ILSA).

2. Iran Sanctions Act (ISA).